

ՀՀ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ, ԳԵՏՈՒԹՅԱՆ,
ՄՇԱԿՈՒՅՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՍՊՈՐՏԻ
ՆԵՐԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ԱՐՅԱՆԻ ԵՐԻՏԱՍՈՐԻ
ԳԵՏՆԵԿԱՆՆԵՐԻ ԵՎ ՄԱՍՆԱԳԵՏՆԵՐԻ
ՄԵՍՆԱԿՐՈՒԹՅՈՒՆ (ԱՆԿԱՄՈՒ)

ԵՐԵՎԱՆԻ
ԳԵՏԱԿԱՆ
ՀԱՄԱԼՍՏՐԱՆ

«ՉԵՆԳԵՉՈՒԹՅՈՒՆ»
ԳՆԱԶՐԱԿՈՒՄԻՆԻՍՏՐԱԿՆԵՐԻ
ԿՈՄՔԻՆԱՏ» ՓԲԸ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՐՅԱՆ

**SCIENTIFIC
ARTSAKH**

**НАУЧНЫЙ
АРЦАХ**

№ 2(3), 2019

Հիմնադիր – Founder – Учредитель:
ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ (ԵՊՀ)
YEREVAN STATE UNIVERSITY (YSU)
ЕРЕВАНСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ (ЕГУ)
www.ysu.am

Հրատարակիչ – Publisher - Издатель:
ԱՐՅԱԽԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԳԻՏԱԿԱՆՆԵՐԻ ԵՎ ՄԱՍՆԱԳԵՏՆԵՐԻ ՄԻԱԿՈՐՈՒՄ (ԱԵԳՄՍ)
UNION OF YOUNG SCIENTISTS AND SPECIALISTS OF ARTSAKH (UYSSA)
ОБЪЕДИНЕНИЕ МОЛОДЫХ УЧЁНЫХ И СПЕЦИАЛИСТОВ АРЦАХА (ОМУСА)
www.aegmm.org

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՐՅԱԽ
SCIENTIFIC ARTSAKH
НАУЧНЫЙ АРЦАХ

№ 2(3), 2019

«Գիտական Արցախ» պարբերականն ընդգրկված է Հայաստանի Հանրապետության Բարձրագույն որակավորման կոմիտեի (ՀՀ ԲՈԿ) սահմանած դոկտորական և թեկնածուական ատենախոսությունների հիմնական արդյունքների ու դրույթների հրատարակման համար ընդունելի գիտական պարբերականների ցանկում:

The «Scientific Artsakh» journal is included in the list of scientific periodicals acceptable for publication of the main results and provisions of doctoral and candidate theses established by the Higher Attestation Committee of the Republic of Armenia (HAC RA).

Журнал «Научный Арцах» включен в список научных периодических изданий, приемлемых для публикации основных результатов и положений докторских и кандидатских диссертаций, установленных Высшим аттестационным комитетом Республики Армения (ВАК РА).

ԱԵԳՄՍ – UYSSA – ОМУСА
ԵՐԵՎԱՆ – YEREVAN – ЕРЕВАН
2019

Տպագրվում է Երևանի պետական համալսարանի գիտական խորհրդի որոշմամբ

Համարը հրատարակության է երաշխավորել «Գիտական Արցախ» պարբերականի խմբագրական խորհուրդը

**Նվիրվում է Երևանի պետական համալսարանի
հիմնադրման 100-ամյակին**

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Նախագահ՝ Արամ ՄԻՍՈՆՅԱՆ, ԵՊՀ հայագիտական հետազոտությունների ինստիտուտի տնօրեն,
ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ, պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Գլխավոր խմբագիր՝ Ավետիք ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ, իրավաբանական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ
Գլխավոր խմբագրի տեղակալ՝ Թեմինա ՍԱՐՈՒԹՅԱՆ, բանասիրական գիտությունների թեկնածու,
դոցենտ

Անդամներ՝

Արծրուն ԱՎԱԳՅԱՆ, բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Հրանտ ԱՎԱՆԵՍՅԱՆ, հոգեբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Դավիթ ԲԱԲԱՅԱՆ, պատմական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ
Վահրամ ԲԱՆԱՅԱՆ, պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Խաչիկ ԳԱԼՍՏՅԱՆ, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ
Ջուլիետա ԳՅՈՒԼԱՄԻՐՅԱՆ, մանկավարժական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Վլադիսլավ ԳՐՈՒԶԴԵՎ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Կոստրոմա, ՌԴ)
Գևորգ ԴԱՆԻԵԼՅԱՆ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Արման ԵՂԻՎԱՆՅԱՆ, պատմական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ
Մարեկ ԺԵՅՄՈ, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Օլշտին, Լեհաստան)
Վալենտինա ԼԱՊԱՆԿՎԱ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Մոսկվա, ՌԴ)
Օտտո ԼՈՒԻՏՆԵՐՅԱՆԴՏ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Համբուրգ, Գերմանիա)
Ռուզաննա ՀԱՎՈՐՅԱՆ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ
Նազիկ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ, մանկավարժական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Մուշեղ ՀՈՎՍԵՓՅԱՆ, բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Գագիկ ԴԱԶԻՆՅԱՆ, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Աշոտ ՍԱՐԿՈՍՅԱՆ, տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր
Էդիկ ՄԻՆԱՍՅԱՆ, պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Կարեն ՆԵՐՍԻՍՅԱՆ, տնտեսագիտության թեկնածու, դոցենտ
Հայկ ՍԱՐԳՍՅԱՆ, տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր
Յուրի ՍՈՒՎԱՐՅԱՆ, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս, տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր
Մաքսիմ ՎԱՍԿՈՎ, սոցիոլոգիական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Դոնի Ռոստով, ՌԴ)
Գարիկ ԶԵՌՅԱՆ, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Տիգրան ԶՈՂԱՐՅԱՆ, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Գիտական Արցախ, № 2(3), 2019, Երևան, ԱԵԳՄՄ հրատ., 2019, 472 էջ:

«Գիտական Արցախ» պարբերականի 2019թ. 2-րդ համարում տեղ են գտել հասարակական գիտությունների արդի հիմնախնդիրների վերաբերյալ Հայաստանի Հանրապետությունը, Արցախի Հանրապետությունը, Գերմանիան, Իրանի Իսլամական Հանրապետությունը, Լեհաստանը, Հարավային Օսեթիան, Ռուսաստանի Դաշնությունը և Ուկրաինան ներկայացնող մոտ հինգ տասնյակ անվանի ու երիտասարդ գիտնականների աշխատանքները:

Գիտական պարբերականում զետեղված են նաև Արցախի երիտասարդ գիտնականների և մասնագետների միավորման ու Երևանի պետական համալսարանի կողմից 2019թ. սեպտեմբերի 12-15-ը Ստեփանակերտում համատեղ կազմակերպված «Հայոց պետականության անցյալը, ներկան ու ապագան» միջազգային երիտասարդական 4-րդ գիտաժողովի լավագույն գիտական հոդվածները:

*Dedicated to the 100th Anniversary
of Yerevan State University*

EDITORIAL COUNCIL

Chairman: Aram SIMONYAN, Director of Institute for Armenian Studies of YSU, NAS RA Associate Member, Doctor of History, Professor

Editor-in-Chief: Avetik HARUTYUNYAN, Ph.D in Law, Associate Professor

Deputy Editor-in-Chief: Tehmina MARUTYAN, Ph.D in Philology, Associate Professor

Members:

Artsrun AVAGYAN, Doctor of Philology, Professor

Hrant AVANESYAN, Doctor of Psychology, Professor

David BABAYAN, Doctor of History, Associate Professor

Vahram BALAYAN, Doctor of History, Professor

Gevorg DANIELYAN, Doctor of Law, Professor

Khachik GALSTYAN, Doctor of Political Sciences, Associate Professor

Gagik GHAZINYAN, Academician of NAS RA, Doctor of Law, Professor

Vladislav GRUZDEV, Doctor of Law, Professor (Kostroma, Russia)

Julieta GYULAMIRYAN, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ruzanna HAKOBYAN, Doctor of Law, Associate Professor

Nazik HARUTYUNYAN, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Moushegh HOVSEPYAN, Doctor of Philology, Professor

Garik KERYAN, Doctor of Political Sciences, Professor

Tigran KOCHARYAN, Doctor of Political Sciences, Professor

Valentina LAPAEVA, Doctor of Law, Professor (Moscow, Russia)

Otto LUCHTERHANDT, Doctor of Law, Professor (Hamburg, Germany)

Ashot MARKOSYAN, Doctor of Economic Sciences, Professor

Edik MINASYAN, Doctor of History, Professor

Karen NERSISYAN, Ph.D in Economic Sciences, Associate Professor

Hayk SARGSYAN, Doctor of Economic Sciences, Professor

Yuri SUVARYAN, Academician of NAS RA, Doctor of Economic Sciences, Professor

Maksim VASKOV, Doctor of Sociology, Professor (Rostov-on-Don, Russia)

Arman YEGHIAZARYAN, Doctor of History, Associate Professor

Marek ZEJMO, Doctor of Political Sciences, Professor (Olsztyn, Poland)

Scientific Artsakh, № 2(3), 2019, Yerevan, UYSSA publ., 2019, 472 pages.

The second issue of «Scientific Artsakh» journal 2019 comprises the scientific works of approximately 50 prominent and young scientists from Armenia, Artsakh, Germany, Islamic Republic of Iran, Poland, South Ossetia, Russia and Ukraine on the topical issues of social sciences.

The publication also contains the best scientific articles of the 4th international youth scientific conference «The past, present and future of the Armenian statehood», jointly organized by the Union of Young Scientists and Specialists of Artsakh and Yerevan State University on September 12-15, 2019 in Stepanakert

Издается решением учёного совета Ереванского государственного университета

Номер рекомендован к публикации редакционным советом журнала «Научный Арцах»

*Посвящается 100-летию основания
Ереванского государственного университета*

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

Председатель: Арам СИМОНЯН, директор Института арменоведческих исследований ЕГУ, член-корреспондент НАН Республики Армения, доктор исторических наук, профессор

Главный редактор: Аветик АРУТЮНЯН, кандидат юридических наук, доцент

Заместитель главного редактора: Теймина МАРУТЯН, кандидат филологических наук, доцент

Члены:

Ариун АВАГЯН, доктор филологических наук, профессор

Грант АВАНЕСЯН, доктор психологических наук, профессор

Рузанна АКОПЯН, доктор юридических наук, доцент

Назик АРУТЮНЯН, доктор педагогических наук, профессор

Давид БАБАЯН, доктор исторических наук, доцент

Ваграм БАЛАЯН, доктор исторических наук, профессор

Максим ВАСЬКОВ, доктор социологических наук, профессор (Ростов-на-Дону, Россия)

Хачик ГАЛСТЯН, доктор политических наук, доцент

Владислав ГРУЗДЕВ, доктор юридических наук, профессор (Кострома, Россия)

Джультета ГЮЛАМИРЯН, доктор педагогических наук, профессор

Геворг ДАНИЕЛЯН, доктор юридических наук, профессор

Арман ЕГИАЗАРЯН, доктор исторических наук, доцент

Марек ЖЕЙМО, доктор политических наук, профессор (Ольштын, Польша)

Гагик КАЗИНЯН, академик НАН РА, доктор юридических наук, профессор

Гарик КЕРЯН, доктор политических наук, профессор

Тигран КОЧАРЯН, доктор политических наук, профессор

Валентина ЛАПАЕВА, доктор юридических наук, профессор (Москва, Россия)

Отто ЛЮХТЕРХАНДТ, доктор юридических наук, профессор (Гамбург, Германия)

Ашот МАРКОСЯН, доктор экономических наук, профессор

Эдик МИНАСЯН, доктор исторических наук, профессор

Карен НЕРСИСЯН, кандидат экономических наук, доцент

Мушег ОВСЕПЯН, доктор филологических наук, профессор

Гайк САРГСЯН, доктор экономических наук, профессор

Юрий СУВАРЯН, академик НАН РА, доктор экономических наук, профессор

Научный Арцах, № 2(3), 2019, Ереван, Изд. ОМУСА, 2019, 472 страниц.

В втором номере 2019 г. журнала «Научный Арцах» нашли место научные работы выдающихся и молодых ученых из Армении, Арцаха, Германии, Исламской Республики Иран, Польши, Южной Осетии, России и Украины, исследующие актуальные вопросы общественных наук.

В издании размещены также лучшие научные статьи 4-ой международной молодежной научной конференции «Прошлое, настоящее и будущее Армянской государственности», совместно организованной Объединением молодых учёных и специалистов Арцаха и Ереванским государственным университетом 12-15 сентября 2019 года в Степанакерте.

ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ԿՐՈՆԱՓՈԽ ԵԶԴԻՆԵՐԻ ՇՐՋԱՆՈՒՄ (ԵՀՈՎԱՅԻ ՎԿԱՆԵՐ, ՀԻՍՈՒՆԱԿԱՆՆԵՐ)*

ՍԵՅԵԴԵՅՆԱՍԻՄ ՖԱԹԵՄԻ

Հայ-ռուսական համալսարանի

արևելագիտության ֆակուլտետի հայցորդ,

բ.Երևան, Հայաստանի Հանրապետություն

saramn834@gmail.com

Վերջին տասնամյակներում նկատվում է եզդիների կրոնափոխության ակտիվ միտում դեպի այլ կրոններ՝ Եհովայի վկաներ⁸⁰² և Հիսունականներ: Սույն հոդվածում փորձ է արվել ներկայացնել, թե ինչպիսի՞ն է կրթության դերը Եհովայի վկա դարձած եզդիների և եզդի հիսունականների շրջանում: Հոդվածի նպատակն է ուսումնասիրել այն սկզբունքային տարբերությունները, որոնք առկա են կրթության հիմնախնդիրների մեջ երկու կրոններում, դրանց ազդեցությունները եզդի կրոնափոխների մտածելակերպի վրա և առօրյա կյանքում:

Վերլուծել ենք աշխարհիկ ու աստվածաբանական դպրոցների դերաբաշխումը և դրանց առանձնահատկությունները կրոնափոխ եզդիների (Եհովայի վկաներ ու Հիսունականներ) շրջանում: Սույն հոդվածի հիմքում ընկած են հեղինակի դիտարկումները՝ համեմատության ու վերլուծության մեթոդով, և անհատական ու խմբային հարցազրույցները Հայաստանի ու Ռուսաստանի Եհովայի վկաների ու Հիսունականների կրոնը ընդունած եզդիների հետ:

Հոդվածում հանգել ենք այն եզրակացությանը, որ կրոնափոխ եզդիները ձեռք են բերում նոր հոգևոր արժեքներ՝ սովորելով աստվածաբանական դպրոցներում, իսկ աշխարհիկ կրթությունը ստանալու տեսանկյունից Հիսունականներն ավելի են խրախուսում կրթությունն ընդհանրապես և առանձնապես բարձրագույն կրթությունը:

Հիմնաբառեր՝ կրոնափոխ եզդիներ, Եհովայի վկաներ, Հիսունականներ, կրթության հիմնախնդիրներ, եզդիների համայնքներ, աստվածաբանական դպրոց, բարձրագույն կրթություն:

Ավանդական եզդիական համայնքներում եզդիները ոչ միշտ են լիարժեք կրթություն ստանում: Նրանք հիմնականում սահմանափակվում են միջնակարգ կրթությամբ, երբեմն՝ թերի միջնակարգ կրթությամբ: Հիմնականում տղաներն են ստանում միջնակարգ կրթություն, իսկ աղջիկների մեծ մասը ստանում է թերի միջնակարգ կրթություն, և շատ քչերն են շարունակում ուսումը մինչև միջնակարգ կրթության ավարտը:

Եզդիների շրջանում բարձրագույն կրթության խնդիր հիմնականում չի դրվում մանավանդ աղջիկների պարագայում: Սակայն հանդիպում են ընտանիքներ, որոնք թե՛ աղջիկներին, թե՛ տղաներին տալիս են բարձրագույն կրթություն՝ կարևորելով կրթության դերը նրանց կյանքում:

* Հոդվածը ներկայացվել է 07.09.2019թ., գրախոսվել՝ 30.10.2019թ., տպագրության ընդունվել՝ 12.12.2019թ.:

⁸⁰² **Фатемн, С.С.** «Езиды Армении в секте «Свидетелей Иеговы» (первичный анализ мотивации)». Регион и Мир, научно-аналитический журнал, Том IX, No 4, 2018, С.111-115.

Եզդի Եհովայի վկաներ

Կրթության դերը էապես չի փոխվում նաև այն եզդիների համար, որոնք Եհովայի վկա են դառնում: Նրանք լիարժեք կրթություն չեն ստանում, քանի որ ըստ Եհովայի վկաների՝ կրթությունը հարկավոր է, որ մարդ կարողանա կարգալ և ուսումնասիրել Աստվածաշունչը: Եհովայի վկաները չեն ձգտում բարձրագույն կրթության՝ այն համարելով ժամանակի անօգուտ վատնում:

Ըստ նրանց՝ Աստվածաշունչն ուսումնասիրող մարդն արդեն իսկ բարձրագույն կրթություն ունի⁸⁰³: Չուրկ լինելով բարձրագույն կրթությունից՝ կրոնափոխ երիտասարդ եզդիները չեն կարողանում պատշաճ աշխատանք գտնել և այդ պատճառով արհեստներ են սովորում առօրյա կարիքները հոգալու համար: Նրանք մնացած ժամանակը տրամադրում են Աստվածաշունչը ուսումնասիրելուն ու քարոզելուն, քանի որ ասում են՝ «մարդը պետք է սովորի արհեստ իր հացը վաստակելու, իսկ մնացած ողջ ժամանակը հատկացնի Աստծուն՝ քարոզելու և Աստվածաշունչն ուսումնասիրելու համար»:

Հարցազրույցների արդյունքների հիման վրա կրոնափոխ եզդիների կրթական մակարդակը պայմանականորեն բաժանել ենք երեք խմբի.

- Կրթություն չունեցող,
- Միջնակարգ կրթություն ստացած,
- Բարձրագույն ուսումնական հաստատությունում սովորող և կրոնափոխությունից հետո ուսումից հրաժարվող:

Կրթություն չունեցող եզդիները, Եհովայի վկա դառնալով, սովորում են գրել ու կարդալ, բայց ոչ ավելին: Նրանց մեջ կան նաև այնպիսիները, որոնք ուզում են մասնագիտական կրթություն ստանալ, սակայն նրանց երազանքը չի իրականանում, քանի որ Եհովայի վկաները այն չեն խրախուսում: Նրանք ասում են. «Ավելի ճիշտ է ժամանակը օգտագործել Աստվածաշունչն ուսումնասիրելու և Եհովայի խոսքը ուրիշներին քարոզելու համար»:

Միջնակարգ կրթություն ստացողները ևս, որոնք նախկինում երազում էին շարունակել կրթությունը բարձրագույն ուսումնական հաստատություններում, Եհովայի վկա դառնալով՝ հեռանում են իրենց վաղեմի երազանքից՝ ապագան տեսնելով միայն Եհովա Աստծուն ծառայելու մեջ:

Բարձրագույն ուսումնական հաստատությունում սովորող և կրոնափոխությունից հետո ուսումից հրաժարվողների խմբում ներգրավված են եզդիների միայն հինգ տոկոսը:

Կրոնափոխ եզդիների կրթության հիմնախնդիրներն ավելի լավ պատկերացնելու համար ներկայացնում ենք մեր ուսումնասիրած օրինակներից երեքը:

Առաջին օրինակ: Վերջերս Եհովայի վկաների կրոնը ընդունած մի 30-ամյա կին պատմեց, որ 8-րդ դասարանից հետո չի շարունակել կրթությունը: Ծնողները թույլ չեն տվել, որ նա քաղաք գնա և շարունակի ուսումը՝ համարելով այն ամոթալի արարք: Հետագայում՝ անուսանալուց հետո, ժամանակի սղության և հնարավորություններ չունենալու պատճառով չի կարողացել անգամ ինքնակրթությամբ կրթվել, չնայած նրան, որ միշտ երազել է բժիշկ դառնալ... Տարիների ընթացքում տնային հոգսերը, երեխաների դաստիարակությունը չթողեցին կնոջը նույնիսկ կրթվել ինքնակրթությամբ: Նա անտեղյակ էր, թե բացի Եհովայի վկաների կրոնից աշխարհում ի՞նչ ուրիշ կրոններ կան: Իսկ երբ ասեցինք, որ համակարգչի օգնությամբ նա կարող է ստանալ շատ հարցերի պատասխաններ, ասաց, որ կարծում էր, թե համակարգիչը երեխաների խաղերի համար է: Այդ կինը կորցրել էր հետաքրքրությունը ամեն ինչի հանդեպ և,

⁸⁰³ <https://www.jw.org/hy/էհովայի-վկաներ/հտհ/jw-կրթություն-ն-դպրոց/>, 2019 Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania.

վիակված իր տանը, իրեն երջանիկ էր համարում և իր ողջ ժամանակը տրամադրել էր միայն Աստվածաշունչն ուսումնասիրելուն:

Երկրորդ օրինակ: 20-ամյա մի տղա պատմեց, որ նկարչական քոլեջի 5-րդ կուրսում է սովորել, բայց չի շարունակել ուսումը, քանի որ այն խանգարել է իրեն հոգևոր կյանքին անմասցորդ նվիրվելուն. «Եթե Եհովայի վկաների հետ չծանոթանայի, հիմա երևի նկարիչ կլինեի», - ավելացրեց նա:

Երրորդ օրինակ: 19 տարեկան աղջիկ. «Ես Եհովայի վկա եմ դարձել և արհեստ եմ սովորել, որ հետագայում կարողանամ աշխատել: Կան եզդիներ, որոնք կրթությունը թողել են, երբ Եհովայի վկա են դարձել, որովհետև կրթությունն իրենց հոգևոր աճին խանգարել է: Մենք առաջնությունը տալիս ենք հոգևորին: Երբ դպրոցն ավարտեցի, ծնողներս առաջարկեցին, որ բժշկական ինստիտուտում շարունակեմ կրթությունս: Ես հրաժարվեցի: Եթե ես գնայի սովորելու, առավոտյան 9-ից մինչև 5-ը համալսարանում էի լինելու, սակայն ժամը 16:00-ին Եհովայի վկաների ժողովի ժամն է, և ես չէի կարողանա ներկա գտնվել, իսկ չմասնակցել չէի ցանկանում: Ծիշտ է, բարձրագույն կրթություն չստացա, բայց հազուստի մողելավորմամբ եմ կրթություն: Որպես Եհովայի վկա՝ ուզում եմ ավելի շատ ծառայել Աստծուն և իմ ապգին օգնել գտնելու ճշմարիտ ուղին»:

Պետք է սակայն նշել, որ չնայած նրան՝ Եհովայի վկաները չեն խրախուսում բարձրագույն կրթությունը, նրանք քաջալերում են եզդիներին և, առհասարակ, բոլոր Եհովայի վկաներին (անկախ տարիքից ու սեռից) սովորել օտար լեզուներ: Սա ինքնին նպատակ ունի ավելի հեշտացնելու օտարազգիների հետ հաղորդակցումը և Աստվածաշնչի քարոզումը: Իսկ այն տարեց եզդի տղամարդկանց ու կանանց, որոնք զրաճանաչ չեն, օգնում են սովորելու գրել ու կարդալ, որպեսզի նրանք կարողանան ուսումնասիրել Աստվածաշունչը:

50 տարեկան մի եզդի կին, որն ուներ միջնակարգ կրթություն, սովորել էր պարսկերեն, որպեսզի Եհովայի վկաների ուսմունքը քարոզեր Հայաստանում ապրող պարսիկներին: Կինը հարցապրոյցի ժամանակ նշեց, որ իրեն արդեն հաջողվել է պարսիկ մի քանի ուսանողների կրոնափոխ անել:

Մի 65 տարեկան եզդի կին էլ ռուսերեն էր սովորել՝ Հայաստանում գտնվող ռուսներին քարոզելու նպատակով:

Եհովայի վկաների դպրոցները (Աստվածապետական դպրոցներ)⁸⁰⁴

Եհովայի վկաները մկրտվում են որոշակի գիտակցական մակարդակի հասնելուց և ուսմունքը բավարար տիրապետելուց հետո միայն: Այնուհետև մկրտվողը մեկ տարի շարունակում է ծառայել և ուսումնասիրել ուսմունքը, մեծ ակտիվության դեպքում հնարավոր է նաև կիսով չափ կրճատվի այդ ժամկետը, որից հետո դիմում է երեցներին՝ խնդրելով իրեն թույլադրել հաճախելու ռահվիրական դպրոց:

Ռահվիրական դպրոց

Դպրոցի ուսումնառությունը չորս տարի է, ընդ որում՝ յուրաքանչյուր ուսումնական տարուց հետո աշակերտի ուսումը ընդամիջվում է, և նա իր գիտելիքները հինգ տարի կիրառում է քարոզչության մեջ, հետո սկսվում է ուսումնառության երկրորդ տարին, և այդ սկզբունքը գործում է մինչև ուսումնառության ավարտը: Ուսումնական տարին բաղկացած է տասնօրյա դասընթացներից, մնացած ժամանակը հատկացվում է քարոզչությանը և Աստվածաշնչի ուսումնասիրմանը:

⁸⁰⁴ <https://www.jw.org/hy/հրատարակություններ/ամսագրեր/w20120915/աստվածա-պե-տական-դպրոցներ/>, 2019 Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania.

Երեցների դպրոց

Կանայք իրավունք չունեն այս դպրոցում սովորելու: Երեցների դպրոցում ուսումնառության տևողությունը չորս տարի է: Տարվա ընթացքում տասը օր հատկացվում է Աստվածաշնչի խոր ուսումնասիրմանը և ժողովները վարելու հմտությունների ձեռքբերմանը: Մնացած ողջ ժամանակը անցնում է քարոզչության ու Աստվածաշնչի ուսումնասիրման վրա: Ուսումնառության առաջին տարուն հաջորդում է չորս տարի տևողությամբ պրակտիկ գործունեությունը, դրանից հետո սկսվում է ուսումնառության երկրորդ տարին, որից հետո նորից չորս տարվա պրակտիկ գործունեություն և այս ձևաչափով մինչև ուսման ավարտը:

Շրջանային դպրոց

Այստեղ ուսումը տևում է երկու ամիս, որից հետո նրանք հինգ տարի զբաղվում են քարոզչությամբ և Աստվածաշնչի ուսումնասիրությամբ: Հետևում է ևս երկու ամսվա ուսումնառություն, և սրանով ուսումն ավարտվում է: Այն ներառում է Աստվածաշնչի ուսումնասիրությունը, քարոզելու մեթոդիկան և ժողովները կառավարելու հմտությունները:

Եզրի Եհովայի վկաներն առանց ջանք խնայելու ծառայում են Եհովա Աստծուն և քարոզում են, որպեսզի հետագայում կարողանան սովորել այդ դպրոցներում:

Եհովայի վկաները հոգևոր կիրակնօրյա դպրոցներ չունեն երեխաների համար, քանի որ «Եհովա Աստված ուզում է, որ բոլորը միասին իրեն երկրպագեն⁸⁰⁵»: Այդ պատճառով երեխաները իրենց ծնողների հետ վաղ հասակից մասնակցում են հոգևոր ժողովներին: Բացառություն չեն նաև եզրի Եհովայի վկաները: Գոյություն ունի հատուկ մշակված ծրագիր Եհովայի վկաների կայքում՝ «Աստվածաշնչային ուսմունքներ» երեխաների համար, որը ներառում է ֆիլմերի, երգերի ու առաջադրանքների⁸⁰⁶ ցուցադրում Աստվածաշնչի թեմաներով: Եհովայի վկաները շաբաթը երկու անգամ միասին մասնակցում են ժողովներին՝ երկու-երեք ժամ տևողությամբ, որտեղ ուսումնասիրում են Աստվածաշունչը (Հին ու Նոր կտակարանները): Մնացած ողջ ժամանակը զբաղվում են անձնական ուսումնասիրություններով ու քարոզչությամբ⁸⁰⁷:

Եզրի Հիսունականներ

Եզրի հիսունականները, բացի հոգևոր կյանքից հաճախելով աստվածաբանական դպրոցներ (Ռահավիրների դպրոցներ⁸⁰⁸, Երեցների դպրոցներ⁸⁰⁹), մեծ կարևորություն են տալիս աշխարհիկ կրթությանը՝ մասնավորապես բարձրագույն կրթությանը: Միջնակարգ ուսումից հետո շատ եզրի հիսունականներ շարունակում են ուսումը բարձրագույն ուսումնական հաստատություններում: Նրանց մեջ քիչ չեն գիտության ու արվեստի գործիչներ՝ բժիշկներ, իրավաբաններ, ինժեներներ, մանկավարժներ և այլն: Նրանք չեն զբաղվում միայն սպորտով ու պարով: Ինչպես իրենք են նշում՝ «Այդ գործերով զբաղվելը Աստվածահաճո չէ»: Երեխաների համար գործում է կիրակնօրյա հոգևոր դպրոց, որտեղ նրանք հատվածներ են արտասանում Աստվածաշնչից, երգում են Աստվածաշնչի թեմաներով գրված հոգևոր երգեր: Այստեղ գործում են երկու տարիքային խմբի 5-ից 10 տարեկան և 10-ից 14 տարեկան երեխաների երգչախմբեր: Աստվածաբանական դպրոցների աշակերտների

⁸⁰⁵ S ե ս ՝ <https://www.jw.org/hy/ե հ ն վ ա յ ի վ կ ան ե ր /հ տ հ /յ ւ -կ ր թ ու թ յ ու ն - դ պ ր ո ճ />, 2019 Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania.

⁸⁰⁶ S ե ս ՝ <https://www.jw.org/hy/ա ս տ վ ա ծ ա շ յ ն չ յ ա ն - ու ս մ ու ն ք ն ե ր /ե ր ե խ ան ե ր /> 2019 Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania.

⁸⁰⁷ **Фатемп, С.С.** , Проповедники Свидетели Иеговы и их методы пропаганды в ездских общинах, “Danish Scientific Journal”, №21/2019 ISSN 3375-2389 Vol. C. 70-74

⁸⁰⁸ Կարող են սովորել տեղամարդիկ ու կանայք:

⁸⁰⁹ Կարող են սովորել միայն տղամարդիկ:

տարիքը 3-ից 14 տարեկանն է: 14-ից բարձր տարիքի երեխաները համարվում են հասունացած և ժողովներին մասնակցում են բոլորի հետ միասին: Կիրակնօրյա դպրոցների աշակերտները մասնակցում են մեծահասակների հոգևոր ժողովներին՝ մեկ ժամ ասումնաթում և երգում են հոգևոր երգեր, իսկ մնացած երկու ժամը շարունակում են ուսումը հոգևոր դպրոցում: Ինչ վերաբերում է մեծահասակներին, նրանք շաբաթը հինգ անգամ հավաքվում են որևէ մեկի տանը կամ ժողովի սրահում և երկու ժամ տարբեր ձևաչափերով ուսումնասիրում, վերլուծում ու քննարկում են Աստվածաշունչը (միայն Նոր կտակարանը): Մնացած ողջ ժամանակը զբաղվում են իրենց առօրյա գործերով, ուսումով:

Ստորև ներկայացնում եմ երեք օրինակ՝

Առաջին օրինակ: Մի եզրի Հիսունական աղջիկ (Հայաստանի մի շրջանից). «Մեր տանը բոլորը Հիսունականներ են: Ես փոքր տարիքից մեծ սեր եմ ունեցել գիտելիքի ու կրթության հանդեպ: Ծնողներս միշտ ինձ խրախուսում էին, երբ գերազանց առաջադիմություն էի ունենում: Դպրոցն ավարտելուց հետո ընդունվեցի ու ավարտեցի Երևանի պետական համալսարանը: Ես կարողացա բարձրագույն կրթություն ստանալ ծննդավայրիցս հեռու՝ քաղաքում, քանի որ Հիսունականների կրոնը խրախուսում է բարձրագույն կրթությունը և չի խոչընդոտում աղջիկներին՝ այլ քաղաքներում ուսում ստանալու»:

Երկրորդ օրինակ: Մի Հիսունական եզրի ընտանիք (Ռուսաստան). «Տղաս ու աղջիկս սովորել են Կոնսերվատորիայում: Ավարտելուց հետո աշխատում են նվագախմբում, իսկ երբեմն նվագում են նաև Հիսունականների ժողովներում»:

Երրորդ օրինակ: Մի եզրի Հիսունական կին. «Երեխաներս հաճախում են դպրոց և ունեն գերազանց առաջադիմություն: Նրանք հաճախում են նաև Հիսունականների կիրակնօրյա աստվածաբանական դպրոց: Ես շատ եմ ուզում, որ նրանք անպայման բարձրագույն կրթություն ստանան, քանի որ այն խրախուսվում է նաև մեր կրոնի կողմից»:

Հիսունականները հատուկ քարոզելու չեն գնում: Կրոնի հետ ծանոթանալը և հետագայում ընդունելը տեղի է ունենում այն դեպքում, երբ որևէ եզրի հետաքրքրվում է Հիսունականների կրոնով, գալիս ու մասնակցում է ժողովներին: Հիսունականները երբեմն կրոնական գրույցներ են վարում հասարակական վայրերում, նույնիսկ՝ զբոսայգիներում: Նրանք մեկնաբանում են Աստվածաշունչում գրված մտքերը, կրոնական երգեր են երգում: Հաճախ առանց պարտադրանքի, բավական զուսպ ձևով նրանք կրոնական թեմաներով գրուցում են իրենց բարեկամների ու հարևանների հետ և եթե վերջիններս հետաքրքրվում են կրոնով, սկսում են ավելի ակտիվ ու նպատակային ձևով նրանց ծանոթացնել Հիսունականների կրոնին:

Այսպիսով, եզրիները կրոնափոխությունից հետո ձեռք են բերում Նոր հոգևոր արժեքներ, սովորում են օտար լեզուներ և այլն: Եզրի Եհովայի վկաները խորանում են իրենց հոգևոր ուսումնասիրություններում, իսկ եզրի Հիսունականները հոգևոր կյանքին զուգահեռ ավելի նպատակային են աշխարհիկ գործերում ու կյանքում:

EDUCATION ISSUES AMONG CONVERTED YEZIDIS (JEHOVAH'S WITNESSES, PENTECOSTALS)

SAYEDEHNASIM FATEMI

*PhD Student, Faculty of Oriental Studies, Armenian-Russian University,
Yerevan, Republic of Armenia*

In recent decades, an active trend of Yezidis converting to other religions such as Jehovah's Witnesses and Pentecostals has been observed. This article attempts to present the role of education for those Yezidis who became Jehovah's Witnesses and Pentecostals.

The purpose of this article is to examine the principal differences that exist between education issues in the two religions and their effects on the converted Yezidi's thinking and daily life. The study analyzes the distribution of the roles of secular and theological schools and their peculiarities among the converted Yezidis (Jehovah's Witnesses and Pentecost).

This article is based on the author's observations, method of comparison and analysis, individual and group interviews with converted Yezidis (Jehovah's Witnesses and Pentecost) from Armenia and Russia. Thus, the article concludes that converted Yezidis acquire new spiritual values by studying in theological schools and in terms of secular education, the Pentecost encourage education in general and in higher education in particular.

Keywords: *converted Yezidis, Jehovah's Witnesses, Pentecostals, education issues, Yezidi communities, theological school, higher education.*

ПРОБЛЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ СРЕДИ ОБРАЩЁННЫХ ЕЗИДОВ (СВИДЕТЕЛИ ИЕГОВЫ, ПЯТИДЕСЯТНИКИ)

СЕЙЕДЕХНАСИМ ФАТЕМИ

Российско-Армянский (Славянский) университет,
соискатель Института востоковедения,
г. Ереван, Армении

За последние десятилетия у езидов заметна активная тенденция обращения в другие религии – Свидетели Иеговы и Пятидесятники. В данной статье предпринята попытка представить, какова роль образования у езидов, ставших свидетелями Иеговы и пятидесятниками. Целью статьи является изучение тех основных различий, которые существуют в проблемах образования обеих религий, и их влияния на мышление и повседневную жизнь езидов, поменявших религию. В исследовании анализируются распределение ролей светских и богословских школ и их особенности среди новообращенных езидов (свидетелей Иеговы, пятидесятников).

В основе данной статьи лежат наблюдения автора методом сравнения и анализа, индивидуальные и групповые интервью среди обращенных в религию Свидетелей Иеговы и Пятидесятников езидов Армении и России. Таким образом, мы приходим к выводу, что, обучаясь в богословской школе, обращенные езиды приобретают новые духовные ценности, а с точки зрения светского образования, пятидесятники более поощряют образование вообще и особенно высшее образование, чем свидетели Иеговы.

Ключевые слова: *обращенные езиды, Свидетели Иеговы, Пятидесятники, основные проблемы образования, езидские общины, богословская школа, высшее образование.*

Գևորգ Ստեփանյան. Ռոստոմ Չորյանի դերը բաբվի 1918 թվականի հերոսամարտի կազմակերպման և Նորանկախ Հայաստանի Հանրապետության անվտանգության ապահովման գործում.....421

Gevorg Stepanyan. Rostom Zoryan's Role in the Heroic Battle of Baku in 1918 and in Providing Security for the Newly-Independent Republic of Armenia

Геворг Степанян. Роль Ростома Зоряна в деле организации героического сражения за Баку 1918 года и обеспечения безопасности новообразованной Республики Армения

Սեյեդեհնասիմ Ֆաթեմի. Կրթության հիմնախնդիրները կրոնափոխ եզդիների շրջանում (եհովայի վկաներ, հիսունականներ).....433

Sayedehnasim Fatemi. Education Issues Among Converted Yezidis (Jehovah’s Witnesses, Pentecostals)

Сейедехнасим Фатем. Проблемы образования среди обращённых езидов (свидетели иеговы, пятидесятники)

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԳԻՏՆԱԿԱՆԻ ԱՍԲԻՆ
TRIBUNE OF YOUNG SCIENTIST
ТРИБУНА МОЛОДОГО УЧЕНОГО

Վահե Բայադյան, Տաթևիկ Հովհաննիսյան. Չորրորդ արդյունաբերական հեղափոխություն՝ խնդիր, թե՞ հնարավորություն կառավարությունների համար.....439

Vahe Bayadyan, Tatevik Hovhannisyan. Industry 4.0. Challenge or Opportunity for Governments?

Vahe Баядян, Татевик Оганнисян. Индустрия 4.0. проблема или возможность для правительств?

Վահե Պողոսյան. Ազգային գաղափարախոսության ռազմավարական նշանակությունը ՀՀ հարատևության համատեքստում.....451

Vahe Poghosyan. The Strategic Significance of National Ideology in the Context of Armenia's Continuity

Vahe Погосян. Стратегическое значение национальный идеологии в контексте долговечности РА

ԳԻՏԱԿԱՆ ԿՅԱՆՔՆ ԱՐՑԱԽՈՒՄ

«Հայոց պետականության անցյալը, ներկան ու ապագան» միջազգային երիտասարդական 4-րդ գիտաժողովը՝ Ստեփանակերտում.....460

«Արցախի էլեկտրոնային գրադարան» կայքի շնորհանդեսները Հայաստանում և Արցախում.....463

«Գիտական Արցախ» պարբերականի հոդվածների ձևավորման պահանջները.....466

The requirements for «Scientific Artsakh» journal.....467

Требования к оформлению статей журнала «Научный Арцах».....468